

Uzroci bježanja djece iz dječjeg vrtića, te odbijanja odlaska u vrtić i mjere prevencije

Mr. sc. JOŠKO SINDIK, *stručni suradnik-psiholog savjetnik*
Dječji vrtić "Trnoružica"

Iako dječji vrtići polažu izniman značaj sigurnosti djece, bježanje djece iz vrtića danas nije rijetka pojava. Međutim, to nije ni previše česta pojava, a činjenica da pokušaji bijega često budu otkriveni na vrijeme, te da većina roditelja ima razumijevanja za nemogućnost odgojitelja da posve kontrolira svu djecu cijelo vrijeme njihova boravka, često se događa da ova osjetljiva problematika biva zaboravljena. S druge strane, odbijanje odlaska u vrtić, ili uporno nastojanje djeteta da ostane kod kuće, sličan je oblik «devijacije» u ponašanju.

U dostupnoj literaturi, stručnjaci su se puno češće bavili razlozima «markiranja», dakle bježanja iz škole, ili pak bježanjem od kuće kod starije (školske) djece, nego bježanjem djece u predškolskoj dobi. Praktički, autor nije pronašao niti jedan članak direktno na tu temu.

Međutim, bježanje iz vrtića spominje se višestruko kao «nusprodukt» različitih specifičnih karakteristika ponašanja:

a.) Impulzivnost

Djeca sa impulzivnim ponašanjem imaju problem sa ponašanjem koje se odvija bez razmišljanja. Često imaju teškoća s odgađanjem odgovora - "istrčavaju" s odgovorima prije nego je dovršeno pitanje. Nestrpljivi su, imaju poteškoća s čekanjem reda. Teško odgađaju zadovoljavanje želje, teško čekaju neki događaj zbog nedovoljne mogućnosti planiranja. Teško se odupiru trenutnom iskušenju, često prekidaju ili ometaju druge (npr. upadaju u razgovor ili igru). Roditelji se često žale da se brzo potuku sa drugom djecom, da se bave sa opasnim aktivnostima bez razmišljanja o mogućim posljedicama, često im se dešavaju nezgode (npr. trče na ulicu za loptom). Često ne uvažavaju zahtjeve roditelja i učitelja, započinju razgovor u neprikladno vrijeme, ometaju druge, grabe tuđe predmete, diraju stvari koje ne bi smjeli, ludiraju se, drugi se mogu žaliti da ne mogu doći do riječi.

Uz impulzivnost se često javlja emocionalna nestabilnost koja se izražava kroz nisku toleranciju na frustracije pa dijete često plače, svađa se, ima provale bijesa. Zbog loših odnosa sa vršnjacima i okolinom općenito povlači se i osamljuje. Pretjerano je osjetljivo na kritiku, često druge okrivljava za vlastite probleme. Osim ponašanja karakterističnih za ADHD, kod djeteta se može uočiti dosta često i dodatne teškoće, koje i roditelju i djetetu otežavaju i tako velike probleme u snalaženju u svakodnevnom životu a posebno u vrtićkoj okolini. Teškoće u ponašanju, anksioznost i depresija u velikoj mjeri mogu nastati zbog negativnih iskustava koje dijete ima tijekom odrastanja. Uz ostale (Baren, 2000), tu su tzv. *dodatne teškoće u ponašanju*: agresivnost i destruktivnost, krađa, bježanje od kuće, dijagnoza opozicijsko-protestnog ponašanja. Vjerojatno je da jedan od razloga bježanja iz vrtića, ali i odbijanja odlaska u vrtić stoga može biti i impulzivno ponašanje.

b.) Činitelji obiteljskog okruženja

Sastav, veličina, cjelovitost obitelji određuju vrlo značajne pokazatelje same strukture obiteljskog života i prilika, posebno se promatraju kriminogeni faktori u obitelji s normalnom strukturom a posebno u formalno deficijentnoj obitelji. U Hrvatskoj je provedeno istraživanje koje porodične i sociodemografske prilike maloljetnika povezuje s njihovim poremećajima u ponašanju. Mikšaj-Todorović utvrđuje statistički značajnu povezanost između nepovoljnih obilježja obitelji (roditelji ili nisu živi ili su razvedeni, izvanbračno dijete, više braće i sestara) i poremećaja u ponašanju i to najtežim oblicima: bježanje od kuće ili iz ustanove, druženje s asocijalnim osobama («problematičnom» djecom). Takvi poremećaji ponašanja rezultat su odsutnosti roditelja (zbog različitih opravdanih i neopravdanih događaja) i ne mogućnošću da se zadovolji osnovna odgojna funkcija obitelji.

Dakle, disfunkcionalna obitelj može biti uzrok i bježanju iz vrtića, te i odbijanju odlaska u vrtić.

c.) Zlostavljano dijete

Praktički kod svih oblika zlostavljanja i zanemarivanja javlja se i bježanje od kuće ili iz vrtića/škole kao jedna od mogućih karakteristika.

- fizičko zlostavljanje: samodestruktivno ponašanje, povučenost ili agresivnost, neugoda pri fizičkom kontaktu, dolazi u školu ranije ili kasni (kao da se boji ići kući), kronično bježanje od kuće, žali se na bolove u raznim dijelovima tijela, kreće se s nelagodom, nosi odjeću neprikladnu s obzirom na vrijeme, kako bi pokrilo tijelo;

- emocionalno zlostavljanje: poremećaji navika (ljuljanje, sisanje prsta i dr.), antisocijalno ili destruktivno ponašanje, pasivnost ili agresivnost, delikvencija;

- seksualno zlostavljanje: povučenost ili depresivnost, ekscesivna zavodljivost, obrtanje spolnih uloga, pretjerana zabrinutost za braću/sestre, nisko samopoštovanje, problemi s vršnjacima, nagle promjene u težini, pokušaji samoubojstva, loša emocionalna kontrola, nagli problemi u školi, nelagoda pri fizičkom kontaktu ili blizini, pokazivanje neprikladne seksualne igre ili razumijevanja seksa s obzirom na dob, promiskuitetno ponašanje;

- zanemarivanje: spavanje na nastavi, krađa hrane, prosjačenje, izjavljuje da roditelja/staratelja nema kod kuće, često izostaje iz škole ili kasni na nastavu, samodestruktivnost, napuštanje škole.

d.) Vrtićka (školska) fobija

Jedan od oblika anksioznosti je i fobija, izraženi iracionalni strah od nekog objekta, situacije ili pojave koji rezultira njihovim izbjegavanjem. Najčešća fobija u dječjoj dobi je školska (vrtićka) fobija. Najuočljivija karakteristika ove fobije je bježanje iz vrtića, popraćeno svim ostalim karakteristikama komponenti ponašanja anksiozne osobe. Fobija se razlikuje od anksioznosti po intenzitetu osjećaja i fizioloških reakcija, te po mogućnosti kontroliranja vlastitog ponašanja. Anksiozna osoba kad god može izbjegava neugodne situacije, ali kad je prisiljena, može se suočiti s njima. Kod fobije, strah od neuspjeha ili od neugodnih osjećaja je toliko intenzivan da se dijete ne može prisiliti da bude u vrtiću. Ako se takvu djecu pokušava ih se prisiliti da redovito dolaze na nastavu i izvršavaju svoje obaveze, što za posljedicu ima još veći strah od vrtića i još intenzivnije bježanje. Ta prisila ima različite oblike: davanje negativnih ocjena, izricanje pedagoških mjera, prigovaranje, kritiziranje, uspoređivanje s drugima, propovijedanje, vrijeđanje, vikanje, kažnjavanje, i dr. Bitno je

razlikovati djecu koja se boje vrtića (dakle fobičare), od djece koja «manipuliraju» roditelje da bi sebi ostvarili dodatne pogodnosti:

MANIPULATOR	FOBIČAR
izbjegava vrtić da bi se bavio nečim zanimljivim	sjedi kod kuće, ili se negdje krije, i muči se
kad nije u vrtiću, nastoji boraviti izvan kuće i vrtića	kad nije u vrtiću, vrati se kući ili na skrovito mjesto
može kontrolirati svoje ponašanje	ne može kontrolirati svoje ponašanje
zna zašto bježi iz vrtića	nije svjestan uzroka svoga bježanja
adekvatne sankcije i pojačana kontrola mogu pomoći rješavanju	sankcije i pojačana kontrola ne rješavaju problem već ga mogu pojačati

Na temelju dosadašnjeg prikaza, vjerojatno je da bježanje iz vrtića ili odbijanje da se u vrtić pođe ima osnovu u **anksioznosti**. Stoga su načini nastanka anksioznosti najvjerojatnije pravi uzorci ovakvom obliku ponašanja, dakle sljedeća ponašanja odraslih osoba koje odgajaju dijete:

1. Nedosljednost
2. Prezaštićivanje djeteta
3. Omogućavanje izbjegavanja potencijalno neugodnih situacija
4. Anksioznost jednog od roditelja
5. Prevelika očekivanja od djeteta
6. Vrlo često nezadovoljstvo roditelja djetetom
7. Ponavljani neuspjesi djeteta
8. Kažnjavanje djeteta zbog neuspjeha
9. Podržavanje djetetovog vjerovanja da je neuspjeh znak nesposobnosti
10. Nepoznavanje očekivanja odraslih osoba
11. Ponavljani traumatični događaji
12. Usmeravanje djeteta na eksternalni lokus kontrole
13. Poticanje kompetitivne (takmičarske) atmosfere među djecom
14. Grube primjedbe odraslih na račun djeteta

Mjere za redukciju anksioznosti najbolji načini da se ovakve vrste ponašanja kod djeteta reduciraju:

- vjerovanje da se situacija može kontrolirati
- stav o normalnosti (dijete se ne smije osjećati bolesno, nenormalno)
- uočavanje veze između svoga ponašanja i onoga što ti se događa
- prihvaćanje mogućnosti pogrešaka i stav da se svaka greška može ispraviti
- stav da uvijek postoji mogućnost izbora
- postizanje uspjeha – jačanje samopouzdanja
- stjecanje vještina i znanja potrebnih za uspješno suočavanje s prijetećom situacijom
- predvidljivost situacije; poznavanje očekivanja odraslih
- pravilna interpretacija fizioloških promjena i kontroliranje istih
- realna očekivanja prema vanjskom svijetu
- osvješćivanje uzroka straha i realno procjenjivanje vjerojatnosti neželjenog ishoda

- gledanje na situaciju iz drugog ugla
- učenje načina relaksacije npr. bavljenje nekom fizičkom aktivnošću (sport)
- socijalna podrška.

Za smanjenje anksioznosti ključno je pomoći djetetu da:

- prihvati mogućnost pogreške,
- uoči mogućnost izbora u svakoj situaciji,
- nauči efikasne strategije rješavanje problema,
- doživi uspjeh i počne uočavati svoje pozitivne osobine i tako počne vjerovati u svoje sposobnosti i mogućnosti.

Najbitnije je da se osjećaj bespomoćnosti koji je u osnovi anksioznosti zamjenjuje osjećajem kontrole nad svojim životom.

Mr. sc. JOŠKO_SINDIK, *stručni suradnik-psiholog savjetnik*
Dječji vrtić "Trnoružica"

<http://www.roda.hr/tekstovi.php?TekstID=7&Tekst2ID=62&Show=2373>